

Ha ért valami meglepetésszerűen életemben, akkor az a Korona-kávéházban történt, az akkori Andrassy úton.

Ott ültek a *Nyugat* szerkesztői, és fogadták az írókat. Amikor észrevesznek, szinte karban hívnak:

– Jó, hogy itt vagy. Már írni akartunk neked.

– Miről van szó, uraim?

– Józsikám! – mondja Gellért Oszkár: – Krúdy Gyula ötvenéves! Neked kell írnod róla nekünk egy szép méltatást.

– De hát alázattal kérlek benneteket! – akartam elhárítani a nekem szögezett kopját: – Krúdy Gyula sokkal különb magasztalót igényelne nálam, aki hát sem társadalmilag, sem az írók karában nem foglalok el olyan helyzetet, ami illő súlyt adjon cikkemnek.

– Tévedsz! – csaptak rám: – Krúdy Gyulának az a hang, az a modor becses, amit te képviselsz. Ő nem szereti azt a szokványos irodalmi áradozást.

– Na de hát itt egy olyanfajta ünneplésről van szó, amit – fönntartom – nálam jelentékenyebb személyre kell bíznotok. Itt van Kosztolányi, Ambrus Zoltán, Kárpáti Aurél, Halász Gyula, sőt Márai Sándor is. . .

Erre a szerkesztők közbekacagtak. Aztán Osvát Ernő szava hangzott felém a vigadásból:

– Látod, magad fogod meg magadat, Józsi Jenő. Nemrég te mesélted nekünk el éppen, mi történt Krúdy és Márai között az óbudai Kéhli-vendéglőben. Mit mutat ez? Krúdyt émelyíti a dagályos magasztalás. Napokig kacagtunk itt azon a jeleneten.

Milyen volt ez a jelenet?

Krúdy és Márai együtt poharaznak a Kéhliben. Krúdy szokása szerint félrehajtott fejjel ül, és szívja cigarettáját, hallgatagon, meg hát időnként hörpint a borából.

Márai beszél. Mégpedig kimerítően azt tárgyalja: milyen igézetes hatású reá nézve és bizonyára mindenkire Krúdy Gyulának minden sora.

Krúdynam az is szokása volt, hogy egyedül ülve is, hébe-korba bólogatott, mintegy a saját melázatának. Márait ez még jobban föllekezte a Krúdy írásainak magasztalására. Egyszer aztán megáll a szava, és így szögezi a kérdését Krúdynam:

– Ugye-ugye, így gondolod ezt te is, Gyula bácsi?

– Mit? – kérdi vissza Krúdy.

– Hát hiszen bólintottál rá, amit mondtam! Vagy nem azt gondoltad? – áll vitára készen Krúdyval szemben Márai. Majd mert Krúdy késik a válaszával, hozzáfűzi még egyszer: – Vagy nem azt gondoltad?

Krúdy erre így felel:

– Hát kérlek, én azon gondolkodtam, mi teszi azt, hogy van egy deci bor és vízzel kisfröccs, van két deci bor és vízzel nagyfröccs, van három deci bor és vízzel, ez a házmester? . . . de aztán már a félliter bor jön,

négy deci bort senki sem rendel, nincs is pohár, nincs is üveg hozzá, minek hagyják ki a négy decit? ... Babonából?

Márai paffá lesz. Kacagni is elfelejt! ...

Ezt meséltem el a *Nyugaté*k nagy vigasságára, nemrég. Ám most komolyan rám olvassák, hogy: bízzak benne, Krúdy Gyulának egyetlen író társa írhat ötvenedik születésnapjára ínye szerint, és ez én vagyok!

Szóval rávettek végül is.

Nekifeküdtem a méltatásnak, amitől úgy berzenkedtem eleve. Mert egyáltalán a fejtegető írásmódtól kezdettől fogva idegenkedem, és néha valóban keserves nehézségek elé állított.

Itt azonban az történt velem, hogy egyetlen könnyű lendületben, szinte fejtörés nélkül ömlöttek papírra a sorok tollamból.

Krúdy Gyula ötvenéves

Kedves Bátyám! Közel állok hozzá, hogy hebegő tacsónak érezsem magam, amikor jubileumodon itt a *Nyugatban* megköszöntésedre vállalkozom.

Ilyenkor az ember önkéntelen emlékeket kotorász föl. S bennem még elevenen él egynéhány novelláddal szerzett különös lelki élményem, amiket még kurta nadrágban vagy nem sokkal utóbb vettem Tőled.

Hiszen mindenkinek ebből az időből a legelevenebbek és leghímesebbek az emlékei. Huszonöt év távlatából zengenek vissza bennem sorok, képek a tiedből, és leng körül az a fura varázs általuk, ami most sem más, ha valamelyik könyved kezembe jut, legfőlebb

nem tudom úgy megőrizni, mint az első néhány mását.

Azok az akkor ismert Lusta Gaálok most is úgy nyújtózkodnak előttem, és kerekednek föl messzi útra, ami tönkreteszi őket, mintha valamikor találkoztam volna velük az életben, nem pedig könyvedben olvastam volna róluk. Sőt talán elevenebbek azoknál az embereknél is, akikkel az életben találkoztam.

Mert mi volna más a művészet, a nagy, igazi művészet, ha nem ez?

Nem tudok pamlagra feküdni rosszkedvvel, hogy eszembe ne jusson az a mondatod, hogy a „bánat már olyan természetű, hogy a pamlagra húzza az ember fejét”.

Aztán egyéb képek. Csikorgóban, éjben, havas utakon sikló csörgős szánkó, amely magányos, puszkás urat visz, akiért a ruszka lány megvérezi himzett ködmönében fehér keblét, mert társnője tetszik, nem ő.

És a kisvárosi ficsúrok, galambtekintetű, vénhedő kisaszonyok, kiskocsmák bizarr, bor- és dohánygőzös levegője, amiben zsenik kallódnak el, ahol a trágár mókák, vad danolászás, duhajkodás mögött ott ólálkodik a lélek legmélyén a szüntelen zokogás, valami furcsa tisztaság, jóság, az esett emberek jósága és tisztasága, ahol az ötlet a köznapban legeggyűbb lelkekből is csodálatos magasságokat fut meg. Aztán kártyavető hölgyek és színésznők lábainál hentergő zsurnaliszták, ideggyilkos redakciók. És szülőfölded, Szabolcs vezér országa, a Nyírség buckái, bokortanyái, ez a furcsa vidék, a szertelenségek, kiáltó ellentétek helye, ahol a fogyatkozó ezerholdas kiskirályok esztelen té-

kozlása mellett a józan tirpák évtizedekkel előzi meg a nemzetgazdasági reformokat és szervezkedést, ahol úgy reformálják meg ármányosan a magyarok az eklézsia katolikát, hogy a pápának is meglegyen a magáé, és továbbmésznek, de magyar nyelven, ahol a kaftános zsidó nem kerüli a kapát-kaszát, és falvakat népesít be, de az első száz holdnál meg zsakettnél már túltesz tékozlásban és duhajságban a bennszülött dzsentrin. . .

Ez a csodálatos világ, a te írásaid világa, amit a köznapból boszorkánymester módjára bűvölsz emberek elé, akik benne vagy mellette élvén és látván, mégsem látják meg nélküled.

Boldog Isten! mennyivel fakóbb, köznapibb maradt volna a világ nagy része előttem is s bizonyára ezer más előtt, ha újjá, mássá, színesebbé, ilyenné nem teremtetted soraiddal.

Én, Kedves Bátyám, mondom, hogy méltóbb csokrot Neked nem tudok ezer szóvirágból sem kötni ünneplésdre, mintha csak azt ismétlem meg újólá, hogy amikor még az olvasók legfelületesebbje voltam, amikor még Ponson du Terrail hét kötete mellett kucorogtam félnapokat, akkor kapott meg furcsa ízével, zamatával, kritikák befolyása nélkül, varázslatod a betűkben úgy, hogy annyi éven át semmit se veszítsen üdeségéből ez a varázs.

A tudatos, jóindulatú műértőt vesztegetni meg mélyen járó, különös művészettel, az még mindig nem akkora siker, mint az, mikor indolens, felszínes laikust vezetsz rá az élet nem sejtett szépségeire.

Azt hiszem, ez az igazi siker és jutalom, Kedves Bátyám, amit író elkönnyvelhet magának. Azok a hangtalan sikerek, mint ahogy a színházban sokkal inkább beszél a megilletődöttség csöndje a hatásról, amikor a nézők elfelejtenek tapsolni, mint a mondva is csinálható tapsvihar.

Hát hogy kívülem még sok ezren gondolnak így vissza órákra, amikben, műveidet olvasván, az áhítat csöndje támadt lelkükben, az nem szorul bizonygatásra.

Ez a pár szó ezeknek a mélyre szállott érzéseknek kíván szerény visszhangja lenni.

Nem tudom, miért, de mindennél méltóbbnak érzem Hozzád, ha itt, most, születésed ötvenedik évfordulóján, nem a kivételesek és értők nevében igyekszem hangokat keresni magasztalásodra, hanem azoknak a névtelen olvasóidnak háláját és szeretetét tolmácsolom Neked, akik közé valaha magam is tartoztam, s könnyen tudok ma is tartozni. Így köszöntelek!

*

Én magam, be kell vallanom, sosem voltam Krúdy Gyulával puszipajtáságban.

Amúgy folytattunk csendes, komoly társalgást együtt, leginkább az Otthon Körben. Meg hát görnyedtünk a bakkasztal körül egymás szomszédságában, és ugyanúgy italoztunk is. De mindig csak társaságban.

Nincs miért hánytorgassam ennek okát. Így volt!

Krúdy pedig sok ember között nem nyílt meg, nem vitte a szót. Főleg kartársak között. Egyszerű polgárok társaságában már igen! Kedélyessé vált, még danolt is.

Vagy pedig aztán egy-egy kartársával, akiket szeretett, közöttük Babay József volt az elsőszámú barátja és ivócimborája.

Ő közvetített nekem hamisítatlan Krúdy-cseteket, hitelesen.

Babay József, népszerű, kedves írónk meg én is, több ízben szolgáltuk a szórakoztató ipart. Nem esett le egyikünk fejéről sem a babérkoszorú amiatt, hogy a zongora előtt vagy gitárral a kézben mulattattuk a nagyérdeműt.

Nem sokkal szomorú és korai halála előtt, két fröccs között, mint szakmabelinek, meséli Babay Jóska nekem:

Megyek egyszer, tudod, a körúton, hát valaki hátulról vállam közé bök. Visszafordulok. Hát Krúdy Gyula!

– Hej, te csibész, be örülök, hogy találkozom veled!
– kezdi Gyula bácsi.

– Hát még én! – feleltem boldogan.

– Nanana! Csak vissza ne szippantsd! – mondja Krúdy: – Tudniillik nincs egy vasam sem, és megöl a szomjúság, míg valami vérszopótól kerítek.

– Hát, sajnos, pénzem nekem sincs! – felelem. – Ellenben inni, ihatsz velem, Gyula bácsi, amennyi belénk fér. Csak ide kell ellibegnünk Óbuda elejére. Valamikor ott zongoráztam a Nyulacska című kocsmában. A tulaj most is visszasír. Visszacsábítana, mert szerettek a vendégek. És ha belépek, kérés nélkül hozza a tütüt.

– Ajj, ezt már menetközben is elmondhattad volna!
– lök előre Gyula bácsi.

Ismerted őt? Vágtatunk a villamoshoz, és tíz perc

múlva a Nyulacskában ülünk. A tulaj máris helyezi elénk a lityis üveget. Bemutatom Krúdynak. Egész odavan a megtiszteltetéstől. Nem is mer előhozakodni előtte nekem azzal, hogy mint íróts visszacsábítson.

Na, leöntjük gyorsan a bort. Gyula bácsi éppen rám sandít kérdőleg: jön-e még valami nedű?

Egyszerre bebukik az ajtón a legjobb régi vendégem. Egy gazdag kárpitos. Tudod? . . . Kefekötő, famegmunkáló, asztalos, kárpitos, ezek a legjobb ivók, mert szőrrel, porral szárítják ki a torkukat.

– Huha! Művész úr! Visszajöttél mégis? – ujjong nekem a kárpitos. Aztán máris kiabál a csaplárnak: – Gyerünk csak ide két lityit! Ha megengedik az urak?

Gyula bácsi már közben megrúgta a lábam az asztal alatt és dűnnyögi:

– Ez már döfi! Hogyne engednék meg! – mondja hangosan a kárpitosnak. – Legyen szerencsénk!

Hozzák a bort. Koccintunk. Valamit pöntyögünk a kárpitossal. Abban már kotyogott egy kis ital. Hát azzal kezdi nekem:

– Mindég gondoltam, hogy csak még egyszer hallanám itt a zongorán azt a: „Kétszer nyílik az akácfa virága. . .”

De ezt már bömböli is a kárpitos. . . Tudod? . . . Hát én kicsit feszengek Krúdy előtt, és makogom a kárpitosnak:

– Ide figyelj, kedves jó komám! Ő a legnagyobb magyar író! Krúdy Gyula. És most már én is írással foglalkozom! . . .

Krúdy erre szinte színét váltja, úgy förmed rám:

– Micsoda író? . . . Irtózol a becsületes keresettől, te csibész? Ugorsz rögtön a zongorához?

Tán föl is lök székestől Gyula bácsi, ha nem pattanok fel.

Na erre kezdődik a ricsaj. A kárpitos üvölti egyre-másra a nótáit. És minden ivásszünetben öt pengőt, tíz pengőt tesz a zongorára. Én illendőségből otthagynám. De Gyula bácsi fölkel, és zsebre vágja a pénzt.

Mit meséljem tovább! A kárpitos letejelt vagy huszonöt pengőt, és az összes cehet vállalta. Végre aztán kész lett. Csukladozott, bóbiskolt. Gyula bácsi rázta le őt, és kilógtunk.

– Na most gyere, iszunk egy jó, rumos feketét, itt közel van egy elegáns bár. Onnan aztán hazamegyünk! – vezényelt Gyula bácsi.

Így is volt. Csak persze az egy feketéből három lett. Úgyhogy végül, amikor kikecmeregtünk a levegőre újra, Gyula bácsi a zsebébe nyúl, megszámolja a maradék pénzt, és azt mondja:

– Hát sajnós, fiam, ez csak három pengő ösznyevisznya! Éppen kapupénzünk van. Nesze egyötven! Elutasítottad volna, te borjú, ezt a becsületes keresményt? Ha nem vagyok melletted! . . .

Hát ez volt Gyula bácsi, isten nyugtassa őt! – fejezte be Babay Jóska.

Történt pedig ez, mint említettem, négy nappal Babay József váratlan és bizonyos oldaláról nézve különösképpen megrendítő halála előtt.

*

Krúdy Gyulának, mit kerüljessük? a korcsmának levegője éltető, ihlető eleme volt!

Az egykori Tabán dicsekedhetett azzal, hogy egy kis korcsmájában Krúdy kedélye fönntartástalan kibomlott. De csak ebben az egy kis korcsmában, amelyik voltaképpen a leggyatrábbnak volt ítéltető Tabán sok szórakozóhelye közül.

Hiszen volt Tabánnak a Duna-part során éjjelnappal nyitott kávéháza, mögötte egy kis sikátorban zugszállócskája, amelyik nem volt válogatós a vendégekben. Az Albecker nevű kerthelyiséges vendéglőben híres schrammli együttes minden száma kacagási fürgeteget kavart. És a közönségnek fele Budapestről rándult át. A Hegyalja úttal szemben máig is áll egy csonka gesztenyesor, ahol a jóhírű kisvendéglő Budapest művészeinek, íróinak legválogatottabb társaságát látta nap nap után vendégül. Tabán tetején, a vároldalon, házak közé ékelve, éppenséggel egy olyan kis korcsma virágzott, ahol maga a közönség saját hatáskörében folytatott egy játékot közvigasságra, körülé zsúfolódó nézők seregével.

Ez a játék „gyűjtogató” nevet viselt. Abból állott, hogy fogadásokat kötöttek, persze borba, hogy meggyűjtanak egy újságpapírt, amit egyik vendég az asztal körül hordoz. Csak hát ez nem történt ilyen egyszerűen, semhogy egyetlen bővített mondatba be lehessen szorítani.

Aki a papírral táncolt az asztalok körül, féloldalt fordult az asztaloknak. A papírt ügyesen legyező alakra hajtotta össze, lehető vastagon, hogy a gyufa lángja ne

könnyen kaphasson beléje. A gyújtás csakis úgy történt szabályosan, hogy a gyújtógató a kezében tartotta a gyufaskatulyát és a gyufát, de csak akkor sercintthette oda, hogy lángoljon, ha a táncos odaért hozzá és énekelte:

– Gyújtsák meg a papirost, papirost, papirost!
Gyújtsák meg a papirost, papirost, papirost!

Ez a játék tisztára viháncoló gyerekhaddá varázsolja az egész vendégsereget. Mindenki, suhanctól aggig, ott szorongatta markában a gyufásdobozt, és várta a táncost. Még nő is akadt szép számmal közöttük. Ha aztán sikerült valakinak meggyújtani a papirost? Akkor az a zenebona, ami ott robbant ki, csoda, hogy a környező épületeket nem döntötte halomra!

Krúdy Gyula megjárta természetesen mindezeket a helyeket. Olyikról ír is beszélyeiben. Ám az ő igazi törzshelye egy igénytelen, látszatra semmi érdekeset nem rejtegető hely volt: a Mély-pince.

Ebbe csupa olyan állandó vendég járt, túlnyomólag férfi, akiknek a bor életszükséglete volt, és vele együtt az összeszokott társaság.

A csaplárost Krausz Poldinak hívták. Ez az ember szinte szrelmese volt mesterségének. Talpalt, túrt, mindent elkövetett, hogy vendégei elégedettségét kivívja, és őket megtartsa. A korhelyek nagyon is sokat számító emberrétegében valóságos fogalommá nőtt a személye.

Ritka esetnek számított is az, hogy a naponta beérkező törzsvendégek valamelyike elmaradt.

*

Ez történt meg egy napon, amikor is Schrobár nevű sütőmester késett a megjelenésével, nem tudni, mi okból.

De hát a nyomozó hatóság nem buzgólkodott jobban minden titok, minden pletyka kiderítésében különbül, mint a Poldi törzsvendégei.

Betoppant Krúdy Gyula is. Rendelés nélkül is az asztalára tette lityi borát Poldi: :

– Na, ülj le hozzám! Mi újság, Poldikám!? – hívta Krúdy, és poharat rakott a csaplár elé is, töltve neki is.

– Ajjaj! – vigyorgott Poldi hamiskásan: – Nagy az újság! Schrobár bácsi nem vágódott még ma be. Ezek sem tudnak még semmit se, hogy: miért? Hacsak nem hoz hírt valaki róla eztán.

– A fenét! – mondta rá Krúdy érdeklődően. És fülelt oda a szomszéd snapszli-négyes handabandázására.

Egyszerre beront a fodrász:

– Na, urak, úrfiak, válogatott cigánylegények! Schrobár bácsi a hatóságon alkuszik valami bírságának az elengedésére vagy mérséklésére. Hogy mi ez? Nem tudtam kiszedni belőle. Csak annyit, hogy: az inasát összepufálta, és most az ipartestületnél két irányban is fog folyni pere. Ő az inasát jelentette föl, az inasa ötet! . . . Mi?

Még be sem fejezte, benyit az öreg iktató. Megrohanják nyomban: tud-e valamit, mi bírságot sóztak a pékmesterre?

Mire az iktató minden hűhó mellőzésével, ajkpityesztve mondja: – Egy svábbogár került elő a Schrobár

egyik zsemléjéből. Megússza két tizessel a büntetést!
Az inasa volt hibás, nem ő. Ki is pofozta!

Ám a társaság erre a tudósításra hahotázni, vitázni kezdett.

Krúdy Gyula pedig imígyen szólt Poldihoz:

– Na, ezt az esetet meg kell énekelni. Most olvastam egy kritikát magamról, hogy: egyetlen költeményt sem követtem el! Hát írok egyet, legyen! . . . Az öreg Schrobárról!

Máris kutyanyelvet húzott elő zsebéből, és majdnem egyvégtében a következőket firkálta rá:

*Sütőmesterünk haragos!
Egy lityit leönt hamarost!
Zsemlében svábbogár,
Ki süti nem jól jár,
Hullári-hullári-hullári hó!
Zsemlében svábbogár,
Ezért nagy bírság jár,
Mérges az öreg Srobár!*

Krúdy maga énekelte el szerzeményét. Még Poldi is lelkesen fújta utána . . .

*

Ilyen helyre, mint ez a Mély-pince, Krúdy legföllebb egy-egy meghitt barátját vagy cimboráját hozta el magával. Babayn kívül Szalai Oszkár újságíróval jelent meg itt néha.

Ez az Oszkár bácsi néven ismertebb Szalai Oszkár az Otthon-kör legjellegzetesebb figurái közé tartozott. Élet-

rendje körülbelül az volt, hogy napról napra megírta a maga egy-két cikkét lapokba, és föl is vette érte a tiszteletdíjat. Ezt aztán vagy kaszinó nevű játékon, amit szenvedéllyel űzött, vagy a bakkasztalnál elvesztette. Lakása hol volt, hol nem volt. Reggel, az Otthon zárásakor, elment a Dohány utcai Hungária-fürdőbe. Ott aludt délig. Aztán még az Otthonban és kávéházban ülve is.

Fura idegbajt szerzett a rendetlen és hajszolt életével. Akárhol, akármilyen társaságban ült, akár nappal, akár éjjel, hirtelen mély álomba merült. Se bóbiskolás, sem ásítás! Átmenet nélkül Oszkár bácsi elaludt.

Az Oszkár bácsi név úgy ragadt rá, hogy valami véletlen folytán egy gyerekseregnek tartott mesedélutánon az Állatkertben Szalai Oszkár valamit elég sikerrel adott elő. Ez annyira megmozgatta, valósággal fölborította addigi szellemi életét, hogy az eszelősségig, a rögeszméig az a hit uralkodott el rajta: miképp ő mint előadó csodás dolgokat vinne véghez a gyerekek szórakoztatásában és nevelésében.

Csakhoggy Oszkár bácsi nem tudta semmiképp kikönyökölni magának, hogy fölléptessék. Ha nagyon hosszú időközökben mégis megtörtént, ez vitatható sikerrel járt.

Még a gyerekek számára írt művei inkább megjelentek.

Krúdy nagyon jól megfért Oszkár bácsival. Kaszinóztak együtt, és elmentek poharazni is. Mert Oszkár bácsi sem öntötte ki a bort.

Krúdynál is félig-meddig ugratásszerű volt, ha Oszkár bácsit gyerekelőadói hápján kezdte ki, mint a pesti táj-

nyelv mondja. De különben Oszkár bácsi a legátlát-
szóbb ugratásra sem vágott vissza mással, mint a leg-
komolyabb érveléssel.

A gyerekszórakoztatásunk a cirkuszi bohócokénál jóval
alacsonyabb szinten áll. Az idejét múlt, külföldi nyelv-
vekből behozott nyálás vagy pedig betegesen vad mesék
zavart okoznak gyermekeink szellemiségében. Micsoda
képzelet szülte az olyan mesét, amely sok ezer, gyerme-
keknek nyomott könyvben fertőzi a gyermekkedélyt,
hogy: a két mesterlegény közül egyik akkor osztja meg
kenyerét a másikkal, ha az engedi kinyomni egyik szem-
mét, majd a másikat, majd levágnia egyik karját, majd
a másikat . . . És aztán az akasztófán himbálózó bűnös-
nek jóslatokat mond a holló, amely a húsát tépi . . . Mi
ez a szörnyűség?

Így védte Oszkár bácsi igazát. Krúdy pedig aligha-
nem helytállónak becsülte érvelését. Még akkor is, ha
magában mulatott Oszkár bácsinak összegezésén, hogy:
ő akar mesélni a magyar gyerekeknek az Állatkertben,
a jövődő megmértelyezett virágainak!

*

Nahát egyszer is Krúdy Gyulát valamiféle kegyelmes
úrnak a fogadására hívják meg. Két jegyet kapott. Ezek
együttal a díszvacsorához is szóltak, számozottan.

Amint az Otthonban kaszinóznak Oszkár bácsival,
Krúdy így szól:

– Te Oszkár! Én meg vagyok híva XY kegyelmes úr
estélyére. Két jegyet küldött, nyilván arra számítva,
mint ez szokás, hogy feleségemet is elviszem. Csakhát

feleségem egyáltalán nem fogad el sem velem, sem más-
sal ilyen meghívásokat. Ezzel a másik jeggyel téged visz-
lek magammal.

– Hogyan gondolod?

– Világos, hogy főleg azért hív meg engem ez a bur-
kus, mert fölteszi, hogy írok az estélyéről. Akkor hát
jobban jár, ha te is írhatasz. Csak egy szmokingot kölcsö-
nözzél, Ez megtérül a cikked írásából. Azonkívül más
kötelességed nincs, mit egyél-igyál velem együtt a foga-
dáson, míg az ujjaddal éred.

Nos, ott ülnek egymás mellett Krúdy és Szalai Oszkár
a díszvacsorán. Már a feketénél tartanak. Akkor a
kegyelmes úr rámosolyog Oszkár bácsira, és ezt kérdi
tőle:

– Mondd csak, kérlekalásson, miután látom, hogy
Szalai a neved, vajon a zalai Szalaiak közül szár-
mazol vagy a ciráki Szalaiak közül?

Oszkár bácsinak majdnem cigányútra szalad torkán a
fekete. Krúdy azonban erélyesen a lábára hág és súgja:

– Az igazat. Vagy agyoncsaplak!

Erre Oszkár bácsi összeszedi magát, és így válaszol:

– Én, kegyelmes uram? A Schlézinger Szalaiak közül
származom.

A kegyelmes Krúdynam vigyorgó arcára pillant elő-
ször döbentem. Aztán, mert hallja, hogy az asztal körül
nem tudják elfojtani vendégei a vihogást, erre ő is elkezd
nevetni. Minden feszély föloldódik. Könnyet kikényszerít,
általános hahota kerekedik.

Krúdy mondja végül, szokása ellenére, magyarázó-
lag:

– A legkitűnőbb újságíró kartársam! Azért bátorkodtam ma magammal hozni őt!

– Ez a fontos! – vágja rá a kegyelmes.

*

Amennyire lehetséges egy emberi lélekről vagy jellemről afféle kimutatást fölállítani, a Krúdyé tiszta, nagyvonalú és nagyon is alapvető okokban gyökerező.

Nagyság, sőt tehetség is csakis bizonyos vonatkozásban kapta meg Krúdy Gyulát, leszámítva a kötelező, de hűvös tiszteletet. A legelmésebb elmésség sem mulattatta őt különösebben. Csak egyirányú. Vegyük épp Oszkár bácsit. Ha Krúdy Szalai Oszkárt szórakoztató egyénnek találta, és szerette társaságát, ebben benne volt ám az a nagyon is komoly véleménye Oszkár bácsiról, hogy ő igazat ad neki abban, hogy a magyar gyerekmulattatás mindenféle természetellenes képzelgésű és lélekromlasztó elemmel bővelkedik! Amennyiben aztán megkacagtatta őt az, hogy Oszkár bácsi olyan állhatatosan folytat reménytelen küzdelmet legyőzhetetlen erővel szemben, mert bevett szerzők és mindent csak föllépti díj szempontjából néző színészek ellen hadakozik? . . . Ez más volt. Nehányszor meg akarta értetni ezt Oszkár bácsival komolyan, néhány szóban. Ha nem ment? Annál jobban mulattatta ez Krúdyt.

A Mély-pincében Krúdyval egy, mondhatni, történelmi távlatú esetet is föl lehet jegyezni. De épp ezért hozzá kell fűznöm, hogy róla való értesülésemnél el kell hárítanom a felelősséget Krúdynak egy másik csodabogár bizalmasára.

Ki volt ez? Nem ivócimbora, csak újságíró kartárs.

Az 1919-es kommünt követő „szép” időben, amikor Magyarországon széltében üldözték és kínozták meg öldösték a kommunistákat és zsidó polgárokat is, az első jelentékeny napilapnak a *Szózat* nevű jelent meg.

Egyik vidéki újságnak a szerkesztőségéből került föl Budapestre Füredy Géza nevű, fiatal, jóvágású, ügyes, elmés újságíró. Hogyan, hogyan nem? Ő szerkesztette egy darabig a *Szózatot*. Későbbi teljes anyagi és erkölcsi lezüllésének mindenestre ez volt az indítéka. Nem volt hajlandó többé kisebb minőségben laphoz szegődni mint főszerkesztő. De lecsúszásának másik okául az játszott közre, hogy a játékszenvedély annyira eluralgott rajta, amiért minden boldogulási lehetőséget eldobott magától. Ebben is egy olyan rendkívüli esemény támogatta, ami addigi közepes szintű életpályájából ideig-óráig magasba ragadta.

Egy éjszaka bakkon akkora összeget nyert, hogy megvethetett volna belőle egy hatemeletes bérházat. Ezzel szemben meghívta a játszópajtásait egy pezsgős reggelire a ligeti Wampetich-vendéglőbe. Onnan küldött egy boyt az idegenforgalmi irodába, hogy Montecarlóba váltson neki jegyet.

Montecarlóban sikerült leadnia a kártyán az óriási összeg felét. Csekély négy nap alatt! Erre visszautazott Budapestre. Aztán a még mindig jelentékeny tőkével, mérsékelt mohósággal játszva, egy hónap alatt vesztette el utolsó vasig.

Krúdy Gyula nem sokat vethetett volna a Füredy szemére, a játékszenvedélyt illetőleg. Krúdy sem igen

hagyott ki napot, hogy ott ne görnyedjen a bakkasztal mellett, és hát meghozza az áldozatot az ördögnek.

Kik toborzódtak össze ennek az együttesnek tagjaiul?

Szétfeszítném a Krúdy Gyuláról való emlékezés kerekét, ha részletesen ismertetném ezt a nagyon is előkelő szellemi és erkölcsi szinten levő társaságot. Ugyanennek a kötetnek lapjain később teszek erre kísérletet.

Itt elég annyi, hogy Krúdy Gyula bensőséges, bizalmas barátságot tartott Füredy Gézával. Ám kettejük közül az Otthon levegőjében megérthetőleg nem Krúdy, hanem Füredy volt fölényesebb és hát tapasztaltabb. Krúdyt nemegyszer rántotta vissza az esztelenkedéstől, ha akkor is erőltette a nyerést, amikor rosszul járt a lap a játékosok számára, és a bank duzzadt.

*

Hanem az előző bekezdés olyan mozzanatokat helyez kilátásba, amit Füredy közvetített nekem Krúdyról.

Egy este nehezen ül össze a bakk. Üres székek maradnak. Krúdy már helyet foglalt, és maga elé rakta az alaptőkét.

Mellette ül Füredy. Azt tárgyalja a hézagos asztal, hogy egyik H. Sándor elég csinos összeget vesztett el a hajnali órákig, amikor is föloslott a játszma, végelgyengülésben. Ha ebben az időben már rég jelen van. Alighanem a veszteség teszi, hogy távol marad.

Krúdy Gyula megböki Füredyt maga mellett:

– Nahát ez tudna krétázni arról, miért késik most H. Minek nem nyilatkozol? Te is nyertél tőle. Együtt mentetek reggelizni a New York-ba. Te hívtad meg H.-t.

Füredy erre így kezdi:

– H. Sándor jelenleg a Kerepesi temetőben van!

– Mit keres ott?

– Az édesanyja sírjánál, az édesanyja emlékére, fogadalmat tesz! – folytatja Füredy.

– Hogy többé nem kártyázik? – kérdezi közbe valaki.

– Marha vagy! – néz rá Füredy tömör válasza közben.

– Hát? Bökd ki végre!

– H. az anyja sírjára borulva esküszik az anyja emlékére, hogy most aztán addig játszik, míg az utolsó fillért is vissza nem nyeri a veszteségből.

Ajjaj. Erre olyan harsány röhejre fakadt az egész asztal, hogy a szomszéd teremből is bejöttek. És az üres székek nyomban el lettek foglalva.

Hát igen! Megátalkodott kártyás szellemessége a játék propagandáját szolgálja.

Krúdy a Füredy dús hajfürtjeibe ragadt, és hangos kacagtában ezt cibálta. Ez nála a legnagyobb szeretet megnyilvánulása volt. És nagyon ritka eset.

*

Füredy előadásában hallottam Krúdy Gyula esetét Szemere Miklóssal de genere Huba.

Megy egy délelőtt Krúdy, leégve, letörve, kedvetlen a Kossuth Lajos utcán. Összebotlik Szemere Miklóssal:

– Szervusz, Gyulukám!

– Szervusz, Miki!

Kezet ráznak. Szemere így kezdi:

– Te Gyula! Én tudom, hogy nem valami fényesen díjazzák az írókat!

Ebben a pillanatban Krúdy magával vonzolt rosszkedve átcsapott veszedelmes ingerültségbe:

– Mit akarsz ezzel mondani? Fordultam én hozzád valaha is anyagi támogatásért? Kérlek, kímélj meg engem ilyesmivel. Mert . . .

És itt Krúdy jobb karja kissé félrelendült kabátjától.

Szemere azonban nevetni kezdett:

– Ne haragudj, Gyula. De ez csak itt Pesten divatos, hogy valakinek a szavába vágnak, mielőtt befejezte mondanivalóját.

– Nos, halljam: mit akarsz mondani nekem?

– Először is azt, hogy: én tartalékos huszártiszt vagyok. Tehát olyan-olyan hirtelen . . . De hagyjuk! . . . A lényeg az, hogy itt a Mágna Kaszinóban kerek egymilliót nyertem. Ennek áldomását legszívesebben veled tartanám meg. De most fáradt vagyok. Ez ugyan nem volna baj, de el akarok utazni még ma, hogy egy csoda-futó lovat a versenystállómba megszerezzek . . . Érted?

Krúdy itt már nem hökkedelemmel, de rendes szokása szerint hallgatott. Szemere némi zavarral folytatta:

– Ha jó barátomnak érzed magadat, akkor elhiszed nekem, hogy boldoggá teszel, ha az egészségemre megrendezed néhány barátoddal az áldomást . . . Az én vendégeim vagytok!

Itt Szemere a zsebébe nyúlt, és két köteg papírpénzt vett elő. Tíz-tízezer pengő vagy korona volt ez. Egyiket Krúdynak nyújtotta.

– Fogadd el ezt tőlem, Gyulám!

Krúdy szó nélkül bólintott. Aztán megölelték és megcsókolták egymást. És újukra mentek.

Füredy mesélt még az áldomás lefolyásáról is. De ezt már nem jegyeztem meg. Azt inkább, hogy miután tízezeret nehéz volt elfecsérelni italos murin, tehát valószínűbbnek tartom Füredynek kikerekítését: a tízezerből több úszott el az Ötthon-körnek bakkasztalán.

*

A kis történet függelékül érdemes egy sajtósági esetet hozzábiggyesztenem.

Van itt Budapesten egy kellemes termelői borospince. Vendégei között, nyugodtan állíthatni, a magyar értelmiségnek nagyon sok kiválósága akad. De persze együtt isszák a hegy levét becsületes munkásnéppel, ahogy azok esetleg sár- meg festék- meg olajfoltos gyúnyában telepednek fröccsük mellé.

Barátommal ilyen társaság mellett kaptunk helyet. Illetve csupán két egyén beszélgetett koszlott és piszkos öltözékben, ugyanazon a lócán, amelyiken mi foglaltunk helyet.

Mint ez italozókkal gyakran megtörténik, szóba elegyedtünk két szomszédunkkal.

Megtudtuk, hogy: állami megbízatásban járják az országot. A lovakat selejtezik ki. Az idősebbik rendezkedik. Pocakos, csapzott szőrzetű bácsi létére hőkkedelmesnek találtuk tudósítását, hogy: valaha istállófiúként kezdte pályáját a Szemere Miklós versenylovai mellett, majd zsoké lett, több futamot sikerre vitt, és legvégül teljhatalmú bizalmasa lett minden ügyében.

– A méltóságos úr még a külföldi vételekre is engem vitt magával. Helyesen tette! Most is jól jár az állam,

hogy engem ránt elő. Mert nekem elég az, ha egy pillan-
tást vetek lóra, minden hibáját észreveszem rögtön.

Rácsaptam mindjárt:

– Akkor ismeri Krúdy Gyulának, az írónak nevét!

– Krúdy? . . . Sosem hallottam! – rázta fejét embe-
rem.

– A Szemere Miklós jó barátja volt. Amikor Szemere
egy milliót nyert kártyán, akkor Krúdynak tízezret
ajándékozott. Erről sem hallott?

– Nem én! – rázta fejét Szemere volt bizalmasa:

– A lovakon is sokat keresett a méltóságos úr. De azt
aztán tudom, hogy a színházi cicuskákra sok pénzt el-
dobált. Másról nem tudok!

*

A Mély-pince korán becsukott, és korán nyitott regge-
lente. Kispolgárokból, leginkább kézművesekből állott
látogatóinak zöme. Ezek reggel beállítottak úgynevezett
magyar-reggelire, vagyis egy kupica vagy fél deci tö-
mény szeszre, megettek vágott zsömlyében valami föl-
vágottat vagy kolbászt, és mentek dolgukra a műhelybe
vagy üzletbe, hogy aztán késő délután térjenek be
újfént.

Krúdy Gyula éjszakai körútjairól, szerkesztőségekből,
az Otthonból többször benézett kora reggel Krausz
Poldihoz. Ilyenkor ha megitta a maga itókáját, többször
megesett, hogy azt mondta Poldinak:

– Nekem már nem érdemes hazamennem aludni,
mert dolgom van délelőtt. Fektesz le valahol itt nálad,
Poldikám. Innen megyek aztán elintézni valóm után.

Poldi erre azzal felelt, hogy:

– A kislányom nemsokára iskolába megy, ágyazni sem kell, az ágyába fekszel egyszerűen! Tudom, vén kujon létedre, jobb álmod is lesz ott.

Egy ízben is ez történik. Krúdy iddógál addig, amíg Poldinak kereskedelmi iskolás nagylánya távozik. Aztán bevonul a csapszékből Krauszék lakosztályába, és ott elszenderül a lányka ágyában.

De újabb vendég állít be a tollforgató műfajból. Nem más, mint Ábrányi Emil:

– Poldikám, álmos vagyok! De délelőtt szerkesztőségi munkám van. Most kell pihennem addig itten pár órát magánál. Nézze el, ha az asztalra csapom fejem a karomra, itt az üzletben.

– Nem pihenés az, csak kínlódás, szerkesztő uram. Mondok egyet. A kislányomnak két személynek is elég nagy az ágya, a családi ágyunk, boldogult feleségem után. Ott alszik ugyan most Krúdy szerkesztő úr. De lábtól mellé tetszhet feküdni. Tetszik venni egy párnát akárhonnán a feje alá.

– Nagyszerű! Krúdyval földik vagyunk Nyírből!

Krúdy Gyulának alapos fáradtságtól és virrasztástól mély álmát talán az sem zavarta volna meg, ha a házája dűlik. Nem az, hogy Ábrányi óvatosan lábához fekszik.

Illó időben Krúdy fölriadt, és fölül az ágyban. Ábrányi szintén. Ő az, aki kezét nyújtja Krúdynak a takaró fölött:

– Szervusz! Ábrányi Emil, de Eördögábrány... Engedelmeddel!...

– Szervusz! Krúdy Gyula!

– Legalább alkalmunk van kibékülni a családaink nevében! – teszi hozzá Ábrányi: – Régi harag! Az alapja elúszott az Ábrányiak és a Krúdyak alól is, a birtokok!
– Kacagott és kacagtak.

*

Eddig bátran tartom a hátamat a történet hitelességéért. A továbbiért Füredy Gézára kell áttolnom a felelősséget.

Szerinte neki Krúdy úgy mesélte el ezt az esetet, hogy: Ábrányi Emil részletesen tájékoztatta őt az ügyben arról, miképpen tört ki a Krúdyak és Ábrányiak között a halálos viszály.

Még a múlt század legelején fél évszázados birtokperben állt a két család. Újfehértó határában feküdt egymás mellett a két birtok. Természetesen határkérdésben kaptak hajba a tulajdonosok. Kiszállások, elnapolások, tárgyalások, mind a perköltséget szaporították. Végül is az Ábrányiaknak kedvezett az ítélet. A Krúdy-birtok nem bírta ki a súlyos megterhelést. Krúdyéknak túl kellett adni ősi birtokukon és kúriájukon. Beköltöztek Nyíregyházára.

Most a Krausz Poldi Mély-pincéjében nyújtott békejobbot egymásnak a két késői utód.

*

Még egy apróság Krúdy Gyuláról.

Jól elsütötte a kiadónál egy terjedelmesebb munkáját. Kifizette az adósságait, és kötelezettségeit rendezte.

Az Otthon játékasztala sem szedett nagy vámot a maradék pénzéből. Maradt még busásan.

Hajnalban Krúdy azzal a szándékkal ballagott elfele az Otthon-körből, hogy: most pedig pihen egy nagyot!

Igen ám, de találkozik egy barátjával. Az vidéki tudósítói körútjáról tért meg:

– Mi újság? Mi jót láttál?

– Hát kérlek, Gyulukám, Miskolc határában van egy csárda. Ott ebédre és vacsorára is mócsingos borjúpaprikást vagy fokhagymás, mócsingos sültet szolgálnak föl, főzeléssel. Ilyet aztán csakis ingyencék tudnak értékelni . . . De sietek haza! Szervusz!

– Hüm-hüm! – tanakodik magával Krúdy. – Ez nem kutyafityula!.

Közben a szeme az útfélen várakozó konfliskocsikra téved.

Odaint magához egy öreg konfliskocsist:

– Ide figyeljen, tatuska! Én most a kocsiján Miskolcra utazom. Úgy hajt, ahogy akar. A konflisban akarom kialudni magam. Egy csárdába megyünk, ahol mócsingos borjút vacsorázunk. Ahol megállunk útközben, maga a vendégem. Aztán visszahajtunk! Ha nem vállalja? Beszéljen valamelyik társával, aki hajlandó.

– De mér ne vállaljam, tekintetes úr? – szól az öreg.

– Nahát, akkor gyerünk!

Persze hogy meg-megállottak útféli csárdáknál, és azután hajtottak tovább. Ugyanígy visszafelé is, amikor már bekebelezték a remek, mócsingos borjúpaprikást.

Így üdült Krúdy Gyula!

*

Egy este, úgy tíz óra tájt, véletlenül én ültem a bakkasztalnál Krúdy Gyula mellett.

Krúdy, mint nem kivételes eset, veszteségben van. Ideges, ingerült és türelmetlen. Mint az ügyetlen kártyások szokták, ahelyett hogy fékezne hangulatát, és ésszerűsítene magában, hogy: várnia kell a jobb tendenciára, Krúdy rá akar menni a pénze visszaszerzésére.

Egyszer csak nagy zenebona támad a szomszéd teremben.

Krúdy, amit romlása érdekében kártyázó megtehet, kisasztalt tétetett ki magának a széke mögé. Bort rendelt és kortyolgatott.

A zenebonára fölugrálnak többen a bakkasztal mellől, és kinyomulnak a szomszéd terembe.

– Kik jöttek? Mi az istennyila leli ezeket? . . . Tudd meg már! – utasít Krúdy.

De hát mielőtt mozdulnék, valamelyik kartársam az asztalnál tudósítja Krúdyt:

– Bartók- és Kodály-este folyt le a Zeneakadémián. Lehet, hogy külföldi tudósítók jöttek be vacsorázni és tárgyalni!

Krúdy Gyula erre vészes dühvel csap az asztalra.

– Emiatt csinálják ezt a fölvonulást? Az anyjok keserűvit is!

Tele torokból harsogja ki az ajtón:

– Gyertek! Üljetek vissza a (és kimondja, milyen testrészükre). – Majd ráförmed a krupiéra: – Oszs! A bankár itt van!

E pillanatban az Otthon egyik idősebb vezetője lépett

be a bakkszobába. Nagyon tiszteletteljes hangon szólt Krúdynak:

– Gyulám! Az Otthonnak elsőbb hivatása a művészet és irodalom fölkarolása. A kártyát még marad idő szorgalmazni. Ne békétlenkedj, kérlek alázattal!

– Micsoda művészetről beszélsz? – kérdezte erre Krúdy: – Amit ezek az alakok művelnek, kártékony, politikai háttérű ízlésrontás. Öregapám öregapja is tudta és énekelte azokat a dalokat, amik alá ezek az alakok a nevüket firkantják. Mi címen?

– Ne sértődj meg, Gyula, de amit ez a két nagy zenészünk csinál, ahhoz több szakértelemmel kell bírni. Ők a magyar népi zenét az egész világnak elfogadható tállásban, azaz hangszerelésben nyújtják át.

– Nyújtják az öregapjok lelkét! Úgy látom, te nem olvastad Liszt Ferencnek levelezését, ahol nyíltan vall arról, hogy: az ő tanítómestere a cigány Bihari János volt, éppen hangszerelésbeli fogások terén. Amit ezek a kontárok csinálnak, ugyanaz, mint amit a német átdolgozók és kottázók műveltek a verbunkossal. Azaz az eredeti beosztását nem tudva letenni, csinnadrattává dolgozták át. Vannak itt még magyar zenészek, akiktől tanulni lehet... Ossz! – kiabált rá közben Krúdy a krupiéra.

Nyilvánvaló, hogy ha a bakkasztaltól kiszívódott kártyások visszatértek a bakkszobába, ezt nem a Krúdy Gyula vitatkozása idézte elő. De minthogy végig személyileg tanúskodtam az egész esetről, tehát úgy érzem, illik, hogy bizonyos állást foglaljak a vitával szemben. Ez a következő volna.

Hogy ez a két nagy emberünk, Bartók Béla és Kodály Zoltán mint szerzők mekkorák? Azt az ítélőszékek ítélőszéke, az Idő dönti el. Ezzel szemben, hogy zenetudósi, oktatói tevékenységük áldásos, ahhoz nem fér vita, és érdemük itt elévülhetetlen! Az biztos.

*

Még egy éjjeli tanyáját említhetni meg Krúdynak. Ez egy kis csapszék volt a Mester utca végében. Reggel zárt ez is, és délután nyitott.

Egy főpincér megszédte magát, és zárórája után pincérek gyűltek össze az öreg kartársnál. Kiszolgálás nem volt. Azaz, korát megelőzve, a kis helyiség az önkiszolgálás módszerére tért át. Abban is úgy, hogy: mindenki a tulaj vendégének számított!

Egy hordó állott csapra verve a sarokban. Minden vendég fölragadott egy poharat, és megeresztette bele magának a csapot. Aztán körülülték az öreget, és csevegtek, megtárgyalták a szakma ügyeit.

A társaság összetétele? . . . Hát ült ott föltűrt kötényes csapos, mellette frakkos, gyémánt inggombos pincér, főpincér a legelőkelőbb mulatókból, finom modorú portás és nyers hangú kiskocsmavezető . . . De mind csak szakmabeli.

Azt határozottan kitüntetésnek vehette akárki, ha ebben a társaságban megtűrték, sőt egyáltalán bejuthatott ide.

Krúdy Gyulát itt szívesen látták. A vendéglátóipar dolgozói őt a legnagyobb tisztelettel, szeretettel vették körül. Boldogok voltak, ha megszólalt. Mert Krúdy

elázva sem tartozott a handabandázó alakok közé. Magával ide pedig sohasem vitt senkit.

Magam részéről nem pusztán időtöltést látok abban, hogy Krúdy ide járt, a pincérek társaságába. Mérhetetlen bölcsességet találok ebben!

Elvégre kinek van szüksége alapos emberismeretre, ha nem az írónak? De vajon ki ismeri jobban az embe-
reket, mint a pincér? Még a sofőr meg a nyomozó-
rendőr is csak megközelítőleg, illetve egyoldalúlag lát
bele az emberek veséjébe, míg a pincér nagy általános-
ságban.

Bizonyára ez vonzotta Krúdy Gyulát ebbe a kis
hajnali helyiségbe, ahol főnntartástalan tárgyalhatott
meg embereket, eseteket barátaival.

*

Nagyon büszke leszek mindig arra, hogy Krúdy Gyula
óbudai szobrának leleplezési ünnepségén, az irodalmi
estén, én tartottam beszédet Krúdy Gyuláról. Ez az
összejövetel arányaiban is, minőségileg is nagy volt és
szép volt.

De talán még megkapóbbnak éreztem egy másik,
szintén óbudai estét. Esztergomban zajlott le egy Krúdyt
méltató irodalmi ünnepély. Gépkocsin hajtottunk vissza
Budapestre.

A Kéhli-vendéglőhöz közeledve, az úton eszünkbe
jutott, hogy: benézzünk egy fröccsre a Kéhlibe, ahol
Krúdynak szokott tartózkodási helyén emléktáblát illesz-
tettek a szoba falába.

A helyiséget olyan fenyegetően zsúfolva találtuk, hogy

szinte reménytelennek tarthattuk: helyhez jutunk. De végre is kibőjtöltünk egy társaságot.

Elegáns, idősebb pincér foglalta le nekünk az asztalt. Az emléktáblán friss virágkoszorút leltünk.

– Szeretnénk, ha pár szóval emlékeznénk Krúdy Gyuláról. Mi Esztergomból jövünk éppen, az emlékestjéről! Nem ok nélkül firtatjuk . . .

– Én jól ismerem önt, kicsoda! A fiatalabb társam még borfiú korában sokszor szolgálta ki, a társaságát is! – hangzott a felelet: – Máskülönben Krúdy Gyula bácsi azért ült mindig ide, ahol a táblája van, mert ez az én asztalom itt, és szerette, ha én szolgálom ki. Nagyon rendes, csöndes úriember volt ő. Isten nyugtassa!

A pincér két szeme sarkából, mutató- és hüvelykujját összefogva, könnyet törölt ki.

Ám a szomszéd asztalnál az általános zshivajt is túl-harsogta egy csomó jól öltözött, jókötésű fiatalember a rendelés miatt. Alkalmassint Óbuda elkényeztetett labdarúgó csapatából voltak.

A pincérünk: – „Azonnal!”-t kiáltott nekik.

De mi nem akartuk, helyzetét látva, fönntartani őt. Máskorra halasztottuk az eszmecsserénket vele. Fizettünk és távoztunk.

*

Ezzel valójában véget is ért Krúdy Gyuláról való emlékezés. Ámde nem maradhat a következő függelék nélkül.

A *Nyugat* folyóiratban megjelent egy hosszabb cikk: *Lebontják a . . .* – címmel.

Tartalmának kivonatát adva közre itten, merészen nekiment egy miniszteriális hatalmasságnak, és kemény, nagyon is helytálló leckét adott neki.

Valami titokzatos egyéniség rendelkezésére nevében folyvást bontanak. Lebontják például a Karczagi csárdát, szépművészeti okokból. Holott itt szállt meg Kossuth Lajos, itt volt a Rózsa Sándor gyülekező negyvennyolcas csapatának tanyája, Ferencz József, a császár- király is időzött itt magyarországi körútja alatt . . . Lebontják a Tabánt, mert poloskafészek, és helyébe Marienbad mintájára terjedelmes parkot létesítenek.

Mi ez? A Tabán ősi kocsmáival, török háremével a magyar múltnak érdekes emléke. És csak hülyék által kifogásolt látványossága, szórakozóhelye.

Helyébe a Titokzatos Hatalmasság meghagy egy csomó értelmetlen követ mint római hódításkori templom alaprajzot. Ilyenből? Csekélység! A Szahara közepétől föl Skandináviáig és Angliától keresztül egészen Kínáig ép, értelmes műemlékek milliója áll. Tehát . . .

Ennek a titokzatos és tudákoskodó romboló-hatalmasságnak szükséges az a kioktatás, hogy: *minden nemzet számára az a műemlék, ami szerves összefüggésben van múltjával!* . . . Ezt mi állítjuk, akiket kozmopolita, destruktív szalonkommunista névvel bélyegeznek meg! . . . A *Nyugat* munkatársai!

Nos, a Titokzatos Hatalmasság maga a nagy Hóman Bálint volt. A cikknek szerzője pedig én.

A Titokzatos Hatalom nem vállalkozott vitára. Ellenben csupa véletlenből a cikk után néhány nap múlva megjelent az adóvégrehajtó, és egy óriási adóhátralékot

követelt a *Nyugattól*, egyidejűleg biztosítási foglalat is eszközölt.

A Titokzatos Hatalmasságot lehetett alaposan gyanúsítanom azzal, hogy: ő a gyakorlatban és ilyen kerülő úton vág vissza nekem a cikkért úgy, hogy kirántja tolam alól a *Nyugatot*.

Bizonyára nem tudta, hogy a *Nyugat* akkor fizetett legjobban, ha saját erejében elgyöngült. Mert ilyenkor mint a pesti tájnyelv szövegezi meg: a *Nyugat* Fejesei a Bankokhoz, Vállalatokhoz járulnak támogatásért. A *Nyugat* pénztára megtelt. Jobban fizetett nekünk, munkatársaknak is.

Ezt már ezeknek az emlékezőeknek valamelyik részében már megírtam. Itt legföllebb két dolgot fűzhetek ehhez.

Az első az, hogy: személyileg sohase hajhásztam semmiféle minisztérium kegyét. A másik az, hogy: amikor ezt a támadást elkövettem, főleg Krúdy Gyulára gondoltam, a Tabán szerelmesére.